

O'SMIRLARNING PSIXOTROP MODDALAR TA'SIRI OSTIDA
XULQ-ATVORIDA OG'ISHLARNING YUZAGA KELISHI

Namuratova Madinabonu Ulug'bek qizi

O'ZMU Jizzax filiali psixologiya fakulteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Psixotrop dorilar kognitiv xulq-atvor va psixologik kasalliklarni o'z ichiga olgan ko'plab asoratlar va yon ta'sirlarni keltirib chiqarishi mumkin. So'nggi yillarda yoshlar va o'smirlar psixotrop dori vositalaridan ko'proq foydalanmoqda. Shu sababli, o'smirlar orasida psixotrop dorilarning umumiy tarqalishi va tegishli omillarni tizimli ko'rib chiqish bo'yicha tinimsiz ishlar olib borilmoqda. Psixotrop moddalarni iste'mol qilish jiddiy kasallik va o'lim bilan bog'liq muhim masala hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Psixotrop, konsentratsiya, narkolog, preparat, rehabilitatsiya, psixolog, mutaxassis, stress, shpris, tramadol.

Abstract: Psychotropic drugs can cause many complications and side effects, including cognitive-behavioral and psychological disorders. In recent years, young people and teenagers are using psychotropic drugs more. There fore, ongoing work is being done to systematically review the prevalence of psychotropic drugs among adolescents and related factors. Psychotropic drug use is a significant issue associated with serious morbidity and mortality.

Key words: psychotropic, concentration, narcologist, drug, rehabilitation, psychologist, specialist, stress, syringe, tramadol.

Аннотация: Психотропные препараты могут вызывать множество осложнений и побочных эффектов, включая когнитивно-поведенческие и психологические расстройства. В последние годы молодые люди и подростки все чаще употребляют психотропные препараты, поэтому ведется постоянная работа по систематическому анализу распространенности психотропных препаратов среди подростков и связанных с этим факторов. Употребление психотропных препаратов является серьезной проблемой, связанной с серьезной заболеваемостью и смертностью.

Ключевые слова: психотропный, концентрация, нарколог, препарат, реабилитация, психолог, специалист, стресс, шприц, трамадол.

Psixotropik moddalar jismoniy qaramlikdan ko'ra ko'proq zararli bo'lgan jiddiy psixologik qaramlikka olib kelishi mumkin. Buning natijasida ishtahaning yo'qolishi, ko'rishning buzilishi, vizual gallyutsinatsiyalar, yurak urishi tezligi va qon bosimining oshishi, tana haroratining ko'tarilishi, dahshatli tushlarni ko'rish, to'satdan insonlarga tashlanish holatlari, aqldan ozish, jag'ning qattiq qisqarishi, o'rganishda nuqsonlar, konsentratsiyaning yetishmasligi, amneziya, nutq jarayonida tutilishlar va hatto to'satdan o'lim.

Hozirgi vaqtda dunyo bo'ylab o'limning o'ndan bir qismi chekish va psixotrop dorilarni qabul qilish tufayli sodir bo'ladi. Bu ko'rsatkich 2030-yilga borib yanada ortadi.

Turli tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, Gollandiya, Daniya, Islandiya va Norvegiya kabi Yevropa mamlakatlarida bolalar va o'smirlarda psixotrop dorilarni qo'llashda xuddi shunday tendentsiya mavjud. Amerika Qo'shma Shtatlarida (AQSh) 1984-1996 va 2000-2002 yillarda bolalar va o'smirlar o'rtasida psixotrop dorilarni qo'llash ikki baravar yoki hatto uch baravar ko'paygan. Darhaqiqat, psixotrop moddalarni iste'mol qilish keskin oshgan. Psixotrop dori vositalarining yoshlar o'rtasida tez tarqalishi jismoniy va ruhiy kasalliklar, o'z joniga qasd qilish, ehtiyotsizlik bilan mashina haydash, jamoat mulkini buzish, tajovuzkor xatti-harakatlar, hissiy muammolar, shaxsni chalkashtirib yuborish va yuqori xavfli jinsiy xatti-harakatlar kabi halokatli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Ushbu xatti-harakatlar muammolari tadqiqot aralashuv strategiyalarini rejalashtirish va ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Butun dunyoda asosan o'smirlarda giyohvand moddalarga qaramlik juda tez rivojlanadi, bu o'sib borayotgan tananing xususiyatlariga bog'liq jarayona albatta. Shunday qilib, narkologlarning ta'kidlashicha, doimiy giyohvandlik rivojlanishi uchun preparatni 1-2 marta sinab ko'rish kifoya. Bugungi kunda giyohvand moddalarni sotib olish unchalik qiyin emas: internet orqali chekish aralashmalarini sotib olishingiz mumkin, ko'plab o'smirlarning o'zlari giyohvand moddalarni iste'mol qiladigan do'stlari bor va ularni qayerdan va kimdan olishni bilishadi, turli ko'ngil ochar joylardan marixuana yoki psixotrop dorilarni sotib olishlari ham mumkin. Dori vositalarining bunday mavjudligi reabilitatsiya markazlarida o'smirlar sonining har yili o'sishiga olib keladi. Ota-onalar uchun ularning qizi yoki o'g'li giyohvand bo'lib qolgani haqidagi xabarni aytsangiz juda ham hayratlanadilar. Bunday holatda ular farzandiga juda qattiq ishonadilar. Ammo uydan pul yo'qola boshlagan, o'smir ochiqchasiga aldab, cho'ntagidan shprits va boshqa o'ziga xos buyumlar topilayotgan bir paytda mutaxassislariga murojaat qilish zarurligini anglab yetdi. Giyohvandlik bilan og'rigan o'smirlarning oldini olish giyohvand moddalarni sinab ko'rmaganlarning oldini olishdan biroz farq qiladi. O'smirlarda giyohvandlikning oldini olish kerak. Aslida, profilaktikaning ikki turi mavjud:

Birinchi holda, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, o'smirlarning giyohvand moddalarni iste'mol qilish oqibatlarini ko'rsatadigan ijtimoiy reklama, shuningdek, ota-onalar bilan ishonchli munosabatlarni o'rnatish kerak. Farzandingizni foydali va qiziqarli sevimli mashg'ulotlari bilan band qilishingiz mumkin - masalan, jang san'ati bo'limiga yoziling, bu vaqt davomida ular nafaqat jang san'atlarini o'rgatishadi, balki ma'naviyatni rivojlantiradi. Xususan, bu holatda harakatlar rejasi quyidagicha bo'ladi:

guruh mashg'ulotlariga qatnashish ("12 bosqich" dasturiga muvofiq);

psixologga muntazam tashriflar;

yashash joyini o'zgartirish;

giyohvand bo'lgan do'stlar va giyohvand moddalarni sotadigan odamlar bilan aloqalarni yo'q qilish

qiziqarli faoliyatga bo'lgan ishtiyoq;

stressni minimallashtirish.

Mutaxassislar giyohvandning qarindoshlariga ham qaramog'idagilar uchun guruh mashg'ulotlariga borishni qat'iy tavsiya qiladilar. Bu sizga o'zingizning ruhiy

muvozanatingizni tiklashga va qaram odam bilan qanday munosabatda bo'lishni tushunishga imkon beradi.

O'zbekistonda keyingi ikki yilda o'smirlar o'rtasidagi jinoyatchilik va huquqbuzarlik oldingi yillarga nisbatan kamaygan bo'lishiga qaramay aynan tartibsizlik, taqiqlangan psixotrop moddalarning yoshlar o'rtasida noqonuniy tarqatilishi hamda ta'lim muassasalari o'quvchilarining o'tkir tig'li sovuq qurollardan foydalanishi kabi salbiy illatlarning ko'payib borishi keng jamoatchilik vakillarini tashvishga solib qo'yimoqda.

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish, ayniqsa, ular orasida turli psixotrop moddalarning noqonuniy tarqatilishi hamda o'tkir tig'li sovuq qurollardan noqonuniy foydalanish holatlarini kamaytirish, shuningdek, mazkur turdagi salbiy illatlardan, uning oqibatlarida keng jamoatchilik xabardor etish xatti-harakatlarini shakllantirish lozim. Bugungi kunda "Tramadol", "Lirika" deb ataladigan dori vositalari ko'p tarqalmoqda. Bu holatning oldini olish maqsadida "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga jamoat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida" qonun qabul qilindi. Arzimasdek ko'ringan dori vositalari yoshlarni yo'ldan adashtiradigan, qolaversa, ularni sog'lom hayot tarzidan uzoqlashtiradigan vosita sifatida qaralmoqda.

Bu dorilar dastlab davolovchi dori vositasi sifatida xizmat qilgan. Yoshlar ulardan bosh og'rig'ini qoldirishda va kayfiyatni ko'tarishda foydalanishgan. Unga salomatlik baxsh etuvchi davo sifatida qarashgan. Bu kabi dori vositalarida giyohvand moddalarida bo'lgani kabi o'ziga o'rgatib qo'yish xususiyati bor va u insonni o'ziga tobe etib qo'yadi. Bu esa hayotimizda giyohvandlikning yangicha ko'rinishini paydo qiladi. Aldov yo'llari bilan o'quvchi yoshlarimiz ham bu dorilarni qabul qilgan holatlari kuzatildi. Ayrim yoshlar balog'at yoshidagi o'zgarishlar va dipressiya holatlarini yengish uchun psixotrop moddalarni xarid qilishmoqda. Ba'zilar bu dorini qabul qilish orqali imtihonlarga yaxshi tayyorgarlik ko'rish, asablarni tinchlantirish, diqqatni jamlash va ruhiy yengillikni sezish mumkin degan safsatalarga ishonib kuniga 40 donagacha qabul qilish orqali sog'ligida xavfli muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Xulosa qilib mazkur salbiy holatlarning oldini olish maqsadida, birinchi navbatda, bu faoliyat bilan shug'ullanadigan toifa vakillariga ma'muriy jazoni kuchaytirish, takroran sodir etilgan taqdirda esa jinoiy javobgarlikka tortish bilan bog'liq normalarni kiritish kerak. O'smirlarning psixotrop moddalar va giyohvand moddalarni iste'mol qilishdagi eng katta motivlari zavq va qiziquvchanlik ekanligi ma'lum qilinganligi sababli, boshqa bo'limlar bilan hamkorlikda turli mintaqalarida dam olish-sport markazlarini, yoshlarni vaqtini behuda sarlamaslik uchun qo'shimcha bandliklarini ya'ni ish joylarini tashkil etish foydali bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi- T -1948.
2. Yunesko Xalqlari me'yori hujjatlar to'plami –T "Adolat" 2004.
3. "Xalq so'zi" gazetasi.
4. "Hayot - qonun" jurnali. 1995-yil 1-son.

5. Inson huquqlari to'g'risida xalqaro bitim-T 19992.
6. Bola huquqlari kafolatlari to'g'risidagi konvensiya-T 2007.
7. Samatova, N. va Abdurasulova, S. (2024). AGRISSIV XATTI-HARAKATLAR VA MAKTABLARDAGI ZO 'RAVONLIK. Xalqaro ilmiy va amaliy tadqiqotlar jurnali , 1 (3), 300-303.
8. Samatova, N. (2024). OILADA ZO'RAVONLIK. Xalqaro ilmiy va amaliy tadqiqotlar jurnali , 1 (3), 356-358.
9. Samatova, N. va Sufxiddinov, S. (2024). TAFAKKURNING BILISH JARAYONLARI TIZIMIDAGI O 'RNI. Xalqaro ilmiy va amaliy tadqiqotlar jurnali , 1 (3), 296-300.
10. Davlataliyevna, S. N. (2022). Umumiy psixologoya va turli xil usullar amaliyotlar. Ilmiy impuls , 1 (5), 820-822.
11. Davlataliyevna, S. N., & Ulug'bekovna, N. M. (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR XOTIRASINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI. IMRAS , 7 (6), 95-97.
12. Nigora, S., Ilmira, Y., & Zulxumor, X. (2023). TORTINCHOQLIK VA UNING PSIXOLOGIK SABABLARI. Zamonaviy ilmiy va texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali , 323-326.
13. Nigora, S. va Munisa, O. K. (2023). SHAXSLARARO MULOQOTDA UCHRAYDIGAN QIYINCHILIKLAR. Zamonaviy ilmiy va texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali , 327-330.
14. Nigora, S., Go'zal, Q., & Shoxista, Z. (2023). O 'SMIR QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA OILANING ROLI. Zamonaviy ilmiy va texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali , 330-333.
15. Davlataliyevna, S. N. (2022). Psixologiya va uning tamoyillari. Ilmiy impuls , 1 (5), 823-826.
16. Davlataliyevna, S. N., & Ulug'bekovna, N. M. (2024). XULQ-XULQ VA FAOLIYAT MOTIVATINI NAZARIY O'RGANISH. Xalqaro ta'lim, ijtimoiy va gumanitar fanlar jurnali , 12 (6), 534-538.
17. Davlataliyevna, S. N., & Ulug'bekovna, N. M. (2024). INSON PSIXOLOGIYASI VA UNING ETNIK JAMIYATDAGI O'RNI. Efiopiya xalqaro multidisipliner tadqiqotlar jurnali , II (06), 36-39.
18. Samatova, N. va Abdurasulova, S. (2023). Pedagogik muloqotda psixologik aloqa va shaxslararo konflikt. Kompyuter fanlari va muhandislik texnologiyalari , 1 (1), 433-434.
29. Samatova, N. va Subxiddinov, S. (2023). O'z-o'zini imidji va shaxsiy o'zini o'zi qadrlash muammosi. Kompyuter fanlari va muhandislik texnologiyalari , 1 (1), 435-437.
20. Samatova, N. va Namuratova, M. (2023). Psixologiyada shaxsiy muammosi. Kompyuter fanlari va muhandislik texnologiyalari , 1 (2), 408-413.
21. Rixsiyeva, M., & Samatova, N. (2020). HUMAN PSYCHOLOGY AND ITS ROLE IN ETHNIC SOCIETY. www.conferencepublication.com, 12.